

Наталія МІСЯЦЬ

ПОЧАТКИ ПОЛЬСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

У статті висвітлюється історія перших польських видань, присвячених творчості українського поета Т. Г. Шевченка, та перекладів його творів польською мовою.

Ключові слова: *монографія про життя і творчість, переклади поезії, переклади прози.*

Творчість Тараса Григоровича Шевченка завжди викликала інтерес у поляків. Так, у 1865 році у Львові однією з перших з'явилася цікава монографія про його життя і творчість, автором якої був учасник польського повстання 1863 р. Гвідон Батаглія, який походив з Галіції.¹ У XIX ст. переклади окремих віршів Шевченка з'являлися не тільки в газетах і журналах, що видавалися у Львові, Станіславі, Вільно, але й у варшавській пресі, зокрема у «Kurjerze Warszawskim», а також у періодичних виданнях, що виходили під назвою «Echo muzyczne, teatralne i artystyczne». Шевченківський «Кобзар» у перекладі Владислава Сирокомлі був виданий тричі, а саме: у 1863 році у Вільно, у 1872 році у Варшаві і у 1883 році у Львові.²

Зазначена монографія і переклади творів поета дозволяли широким колам польських читачів познайомитися з творчістю Т.Г. Шевченка. Польські письменники і діячі культури зазвичай читали його твори в оригіналі. Прагнучи донести творчість українського поетичного генія до польського народу, вони також робили їх переклади польською мовою. Відомо, що видатний польський письменник Стефан Жеромський у 1862 р., коли ще був студентом, занотував у щоденнику: «Wieczorem tłumaczyłem dumkę Tarasa Szewczenki i przetłumaczyłem niezłe (według mnie)».³ С. Жеромському вдалося переконати редактора журналу «Lira Polska» надрукувати перекладені ним вірші. Наведемо уривок з перекладу.

Dumki moje, dumki moje,
Smutny los mój z wami...

¹ Bataglia G. Taras Szewczenko. Życie i pisma jego. – Lwów, 1865.

² Szewczenko T. Kobzarcz / W tłum. Wł. Syrokomli. – Wilno, 1863; Szewczenko T. Kobzarcz / W tłum. Wł. Syrokomli. – Warszawa, 1872; Szewczenko T. Kobzarcz / W tłum. Wł. Syrokomli. – Lwów, 1883.

³ Szewczenko T. Utwory wybrane. – Warszawa : PIW, 1955. – С. 8.

Czemu mkniecie po papierze
Równymi rzędami?
Czemu wicher was nie rozwiął
Po stepie w perzynę?
Czemu boleść nie zadrała
Jak własną dziecinę?

У XIX столітті перекладів творів Т. Шевченка польською мовою було небагато, що можна пояснити жорстокою царською цензурою. Хоча у 1890 р. в Женеві вийшла друком збірка віршів Т. Шевченка польською мовою, проте вона була одразу заборонена.⁴ Деякі польські переклади творів Т. Шевченка вмішувалися у газетах, зрідка виходили окремими виданнями вірші. Серед них заслуговує на увагу збірка перекладів Сидора Твердохліба «Wiersze wybrane», що була видана у Львові в 1913 р.⁵

Повільно, але неухильно на початку XX століття кількість перекладів творів Т. Шевченка росла, хоча цей процес всіяко гальмувався з політичних міркувань. У 1921 р. у Варшаві вийшов перший збірник поезій «Zbiorek wybranych poezji»⁶, у 1930 р. у Станіславі другий «Trzy poematy»⁷, у Варшаві у 1936 р. третій «Poezja», який видав Павло Зайцев.⁸ Деякі твори поета включалися у хрестоматійні видання уривками.

У Польщі поширювалися також вибрані польські переклади поезії Т. Шевченка «Taras Szewczenko. Utwory wybrane», що вийшли у Харкові в 1931 році за редакцією Володимира Гнатюка.¹⁰

Окрім перекладів творів Т. Шевченка польською мовою, у 1936 – 1938 роках вийшла друком літературознавча праця Павла Зайцева «Шевченко і поляки», в якій також було вміщено декілька творів поета (зазначимо, що вони були надруковані латиницею). Особливу увагу автор приділив ролі поляків та їхньому впливові на творчість Т. Шевченка, що було певним перебільшенням. Проте в цілому видання вирізнялося особливою ґрунтовністю. Воно вміщувало не тільки вже відомі переклади, а й такі, що були спеціально підготовлені для цього видання. Звертає на себе увагу і те, що книжка мала, так би мовити, наукове оформлення, а саме:

⁴ Syzonenko G. Zaborona tworiw T. Szewczenka polskoju mowaju // Żowteń. – 1957. – № 3.

⁵ Wiersze wybrane / Przełożył z ukraińskiego Sydor Twierdochlib. – Lwów, 1913.

⁶ Szewczenko T. Zbiorek wybranych poezji. – Warszawa, 1921.

⁷ Szewczenko T. Trzy poematy. – Stanisławów, 1930.

⁸ Szewczenko T. Poezja. – Warszawa, 1936.

⁹ Wielka Literatura Powszechna. – Т. 6. – Warszawa, 1933. – S. 713-716.

¹⁰ Szewczenko T. Utwory wybrane / Pod red. Wł. Hnatiuka. – Charków – Kijów, 1931.

коментарі майстрів слова та перекладу, а також статтю редактора, що давала характеристику перекладам творів Т. Шевченка польською мовою.

Після другої світової війни популярність Т. Шевченка у незалежній Польщі зростала. Так, у 1951 році широко відзначалася ювілейна дата 90-ої річниці з дня смерті поета. У різних містах Польщі було проведено цілу низку заходів. Статті про Шевченка надрукували газети «Głos Pracy», «Trybuna Wolności», «Życie Słowiańskie». У 1954 році на урочистій сесії до 140-річчя поета з доповіддю виступив видатний польський знавець творчості Т. Шевченка і української літератури Мар'ян Якубець¹¹.

У 1955 році у Варшаві вийшло нове видання вибраних творів Т. Шевченка, яке містило вісімдесят найкращих перекладів.¹² Серед перекладачів поряд із Сочінським і Сирокомлею та іншими письменниками XIX століття, були прізвища Ярослава Івашкевича, Володимира Слободника, Ястребця-Козловського, Леона Пастернака. Книзі передувала стаття Володимира Слободника, головного редактора видання. Була також спеціальна післямова Мар'яна Якубця, де подавалась історія шевченкіани у Польщі, оповідалося про начвні переклади, про специфіку польських перекладів з української мови. До книги увійшли два переклади «Заповіту», що були виконані відомими майстрами пера Ярославом Івашкевичем і Леоном Пастернаком. Обидва переклади отримали схвальні відгуки Максима Рильського.¹³ Збірка вийшла накладом у десять тисяч, що засвідчувало значну кількість шанувальників творчості Т. Шевченка у Польщі.

У 1952 році вперше у Польщі було опубліковано переклад прози Т. Шевченка, а саме його щоденника. Це був переклад ленінградського видання 1935 року, зроблений Оленою Маркевич-Шанявською.¹⁴ У 1960 році Польський державний видавничий інститут видав твір Т. Шевченка «Przejażdżka z przyjemnością i nie bez moralu» (Подорож з приємністю і не без моралі) з післямовою перекладача Єжи Єндрієвича.¹⁵

Робота польських поетів і вчених над перекладами творів Т. Шевченка продовжується і у XXI ст. Цією справою з інтересом

¹¹ Jakóbiec M. Taras Szewczenko. W 140 rocznicę urodzin // Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego. – 1954. – Nr. 2 / 7. – S. 31.

¹² Szewczenko T. Utwory wybrane. – Warszawa, 1955.

¹³ Ryłskij M. Szewczenko w polskich perewodach // Sławianie. – 1955. – Nr. 12. – S. 48.

¹⁴ Szewczenko T. Pamiętnik. – Warszawa, 1952.

¹⁵ Jendrijewicz J. Taras Szewczenko. Przejażdżka z przyjemnością i nie bez moralu. – Warszawa : PIW, 1960.

займаються студенти-філологи Житомирського державного університету імені Івана Франка під час вивчення навчальних курсів «Перекладу» і «Порівняльної лінгвістики».

Наталія Месяц

Начала польской шевченкианы

В статье представлен обзор истории первых польских изданий, посвященных творчеству украинского поэта Т. Г. Шевченко, и переводов его произведений на польский язык.

Ключевые слова: *монографія о жизни и творчестве, переводы поэзии, переводы прозы.*

Natalia Misyats

The Beginnings of Polish Investigation of Shevchenko Works

The article highlights the history of first Polish publications which dealt with the works of a famous Ukrainian poet T. G. Shevchenko and their translations in Polish.

Key words: *monograph about life and creative works, poetry translations, prose works translations.*